

לכתוב תפילין דרבינו תם, ודלא כהמחמירים בדבר^(עד), וראה בהערה^(עה).

סדר הכתיבה [פתוחה וסתומה]

לג. נחלקו הראשונים^(עו) באופן וצורת כתיבת פרשה פתוחה וסתומה, וכפי שנתבאר בארוכה בפרק יז, וראה עוד בהערה^(עו), ולפנינו יבואר סדר כתיבת

כר"ת, ומשו"ה מיקרי שפיר בר קשירה, אמנם לכתחילה אם אפשר ודאי עדיף שיכתבנו מי שמניח תפילין דר"ת, עכ"ד.

עו. הוא פלוגתת הרמב"ם והרא"ש, יעויין היטב בשו"ע יו"ד סי' ער"ה ס"ב ובאו"ח סי' ל"ב סל"ו, ולעיל פרק יז בארוכה בפרטי הדינים בזה, וכן להלן בסמוך הנוגע לכתיבת תפילין.

עז. להבנת ענין פתוחה וסתומה והמסתעף בנוגע לכתיבת תפילין נביא בקצרה תמצית דברי הפוסקים ע"פ דברי מרן שליט"א בפתיחה לד' השו"ע סי' ל"ב סל"ו ושו"ע יו"ד סי' ער"ה, דדעת השו"ע שם דג' פרשיות קדש והי' כי יביאך ושמע צריך להיות פרשה פתוחה, ופרשת והיה אם שמע הוא פרשה סתומה, והנה פרשה פתוחה יכול לעשות אליבא דכו"ע ע"י שמשאיר בסוף השיטה ט' אותיות שהוא שיעור פרשה, ופרשה שאחריה מתחיל בראש השיטה, אך דנו בזה הפוסקים כיצד יעשה הסתומה, דהנה בספר תורה אם צריך לכתוב פרשה סתומה, כותב בתחילת השורה ומשייר שיעור ט' אותיות וממשיך לכתוב באותה שורה, שזהו צורת פרשה סתומה לכו"ע בין להרמב"ם ובין להרא"ש, אמנם בכתיבת פרשיות תפילין אין יכול לעשותה סתומה כבס"ת, דהא א"א לכתוב שתי פרשיות באותו עמוד אלא צריך

עד. עי' בקסה"ס כלל כ"ו סק"א שנטה להחמיר דמיקרי אינו בקשירה, ובמק"מ סי' ל"ד סק"ד העיר ע"ד דא"כ כשהתפילין שלו סתומה שלהם כרמב"ם יהיה פסול לכתובת תפילין להרא"ש וכאלה רבות. ובישמח משה ח"ג בקונטרס יין הרקח מחמיר בזה, וכ' ראי' לדבר דאף שנצטוה הואיל ואינו מקיים, מיקרי אינו בקשירה, מהא דקיי"ל דמי שאינו חושש בשחיטה דינו כעכו"ם דאינו בר זביחה ע"כ. אמנם בשו"ת אפרקסתא דעניא ח"ג סי' ר"מ העיר ע"ד דהרי מי שאינו מניח דרבינו תם אינו מטעם שאינו מאמין ח"ו רק דאינו נוהג המידת חסידות, וע"ע באו"ח סי' ל"ט ס"א ובמג"א סק"ג. וראה עוד במאסף לכה"מ סי' ל"ד סקט"ו וסי' ל"ט סקכ"ו ושו"ת התעוררות תשובה או"ח סי' ט"ז ובאות חיים ושלום סי' לד אות י"א, ולהלן בסמוך.

עה. שמעתי ממרן שליט"א דכיון דקיי"ל להלכה דהעיקר כשי' רש"י א"כ להלכה מיקרי קרקפתא דמנח תפילין, ואדרבה א' שמניח רק תפילין דר"ת ואינו מניח תפילין דרש"י מיקרי להלכה קרקפתא דלא מנח תפילין, ואף להאריז"ל והמקובלים דסברי דצריך להניח גם תפילין דר"ת [ואפשר דאף קדושתו חמורה משל רש"י, עי' לעיל סעיף ט"ז י"ז ובהערות] מ"מ יודו דאם מניח רק ר"ת לא יצא, דודאי ההלכה כרש"י ולא

פרשיות תפילין להלכה למעשה^(ע).

לד. פרשיות "קדש" "והיה כי יביאך" ו"שמע" צריך לכתבם פרשיות פתוחות^(עב).
ואם שינה ועשאם סתומות פסול^(פ).

לה. פרשת "והיה אם שמע" הוא פרשה סתומה^(פא). ויש סוברים שגם פרשת
"והיה אם שמע" המנהג לעשותה פתוחה^(פב), אך מנהגינו לעשותה

עט. שו"ע או"ח סי' ל"ב סל"ו. והטעם
משום דפרשיות אלו פתוחות בתורה,
ולכן יש לכתבם כך בתפילין.

פ. שו"ע שם, ובמ"ב ס"ק קנ"ט. וראה להלן
סעיפים לז-לח לענין תפילין של ראש אם
שינה בדיעבד.

פא. שו"ע שם, והיינו משום דבתורה הוא
פרשה סתומה, והכי משמע בסוגיא
דמנחות הנ"ל.

פב. רמ"א שם משו"ת מהר"ם פאדוה סי'
פ"ז בשם ארח"ח דס"ל דמ"ש הרמב"ם
דפסול היינו רק לכתחילה, וכ"כ הב"י בשם
העיטור, ועי' ביהגר"א ומ"ב ס"ק קנ"ח
שטעמם דאף שבתורה הוא סתומה מ"מ כיון
שבתורה אינה סמוכה כלל פרשת והיה אם
שמע לפרשת שמע אין זה נחשב שינוי מה
שמעאיר פתוחה דגם בתורה יש ביניהם
הרבה פרשיות פתוחות, ע"ש. [אמנם אף
לדיעה זו אם עשה סתומה כשר, עי' מג"א
סקמ"ח בשם הד"מ, וראה להלן הערה פ"ג].
והנה הרמ"א שם כתב דבמדינות אלו נהגו
לעשותה פתוחה [וכ"ד השו"ע הרב
והצ"צ והנוהגים אחריהם], אמנם כבר כתבו
הפוסקים דלכתחילה מצוה לעשותה סתומה
גם להיש מכשירים, ומ"מ כתב הרמ"א מנהג
זה כיון שא"א לעשותה סתומה לד"ה יש

להתחיל כל פרשה בעמוד בפנ"ע, א"כ צריך
לעשות הסתומה באופן אחר. ובאמת לדעת
הרא"ש יש עוד אופן של פרשה סתומה, אם
מניח שורה שלימה פנויה שלדעתו הוא
כצורת פרשה סתומה, אבל לדעת הרמב"ם
זהו פתוחה, ונמצא שא"א לצאת דעת כולם
בכתיבת פרשה סתומה בתפילין, ע"כ כ'
השו"ע דיעשה כשיטת הרמב"ם, והיינו משום
שקיבלו הראשונים שבפלוגתא זו העיקר
כדעת הרמב"ם [ועי' שו"ע יו"ד הנ"ל
וברמ"א שם], כיון שהי' לפניו ס"ת שכתב
עזרא הסופר שהוא מדויק עפ"י המסורה,
ולכן כתב בשו"ע כאן שג' הפרשיות יעשה
פתוחות בין להרמב"ם ובין להרא"ש, ופרשת
והי' אם שמע יעשה סתומה לדעת הרמב"ם,
אף שלדעת הרא"ש זהו פתוחה, [והרמ"א
כתב דנוהגים לעשות אף והא"ש פתוחה],
והט"ז חידש בזה דאפשר לעשות פרשה
סתומה לכו"ע בין להרמב"ם ובין להרא"ש,
וכמו שיבואר בסמוך, [וע"ע בט"ז סקכ"ו
ובמחה"ש סקמ"ח ובמ"ב ס"ק קס"ד ובכה"ל
ד"ה לדעת הרמב"ם ולהלן סעיף מ"ב
ובהערה ע"ש].

עח. וראה להלן סעיף מ"ה אופן הכתיבה
בתפילין דרבינו תם.

סתומה^(פג) [באופן שיבואר בסמוך סעיפים מא-מב].

לו. ונחלקו הפוסקים לדעות הסוברים דצריך לעשותה סתומה [וכמנהגינו], אם שינה וכתבה פתוחה, האם כשרה בדיעבד, וראה בהערה^(פד).

לו. יש מהראשונים^(פה) שסובר דבתפילין של ראש כיון דכל פרשה כתובה בקלף בפני עצמה, אין צריך להקפיד בהם מעיקר הדין על דיני פתוחה וסתומה, אך המנהג להקפיד בזה אף בתפילין של ראש^(פו).

הספר הידוע במצרים וכו' שהגיהו בן אשר ועליו סמכתי בספר התורה שכתבתי כהלכתו ע"כ, ומשו"ה הבינו שכן ראה הרמב"ם שם צורת פרשה פתוחה וסתומה, וע"כ קיבלו בזה העיקר כשיטת הרמב"ם בצורת פתוחה וסתומה, עכ"ד.

פר. דעת רוב הפוסקים שהוא לעיכובא אף בדיעבד שפרשת והי' אם שמע תהיה סתומה וכמשמעות ל' הרמב"ם, ויעויין במג"א שם שכ' בשם הד"מ ובדיעבד אם עשאו סתומה כשר, וביד אפרים שם הגיה בד' המג"א דצ"ל אם עשה פתוחה כשר, ע"ש. אך פשטות ל' המג"א משמע דקאי על המנהג שכ' רמ"א לעשותה פתוחה, וע"ז כ' דאם עשאו סתומה כשר אף למנהג שכ' הרמ"א לעשותן פתוחות, וכן שמעתי ממרן שליט"א. [ויעויין היטב בד"מ שם].

פה. כ"כ בהגהת סמ"ק [ובכ"י הבין דקאי על דין כסדרן, אך כבר כ' המג"א שם סקמ"ט שהוא ט"ס וקאי על דיני פתוחה וסתומה, ועי' בשבה"ל ח"א סי' ר"ה בהג' לשע"ת סי' ל"ב סק"ב].

פו. שמעתי ממרן שליט"א, ועי' במג"א הנ"ל.

להחזיק במנהג לעשותה פתוחה שלא להוציא לעז על הראשונים, ועי' מג"א סקמ"ח ובמ"ב ס"ק ק"ס. וראה עוד בסמוך. [ושמעתי ממרן שליט"א להעיר ע"ד המג"א דהא יש דיעות בפוסקים [עי' בשו"ת הראנ"ח סי' יב ועוד] דהוצאת לעז שייך רק בעניני אישות כגיטין וכיו"ב, אבל לא בשאר דיני התורה, ומד' המג"א כאן משמע דלא כהראנ"ח ודעימי', וכן מד' הט"ז או"ח סי' קס"א קס"ו דמייתי חשש הוצאת לעז לענין נט"י ומדמה לגט ע"ש, משמע ג"כ שלא כד' הפוסקים הנ"ל, עכ"ד. וע"ע בפת"ש יו"ד סי' רי"ד סק"ד].

פג. וכדעת השו"ע, ועי' במג"א סקל"ח בשם הלבוש שכ' דאי איישר חילי' הי' מנהיג לנהוג בכל המקומות כמנהג שכ' השו"ע, דבזה לכה"פ לד' הרמב"ם הוא סתומה ולהרא"ש הוא פתוחה ומה מפסיד בהנהגה זו, וע"ע במג"א שם ריש ס"ק הנ"ל ע"ש. ושמעתי ממרן שליט"א הטעם שהכריעו אף חכמי אשכנז בפלוגתא זו כהשו"ע ודלא כהרמ"א, משום דהי' מקובל במסורה מהראשונים דבמח' זו של פתוחות וסתומות דברי הרמב"ם עיקר [עי' שו"ע יו"ד סי' ער"ה ס"ב], דידוע שהרמב"ם כ' בפ"ח ה"ד בהל' ס"ת וספר שסמכנו עליו בדברים אלו הוא

לח. ומכל מקום בדיעבד אם שינה בתפילין של ראש מפתוחה לסתומה או להיפך, יש להכשיר^(פ), אך כיון שאין זה לכתחילה נראה דצריך הסופר להודיע על כך^(פח). אבל בתפילין של יד אם שינה פסול אף בדיעבד^(פמ).

למ. סדר כתיבת פרשיות התפילין, פרשת "קדש" מתחיל בתחילת השורה^(צ), ומסיים באמצע השורה ומשאר ריוח של תשעה אותיות^(צא). [ושיעורם יתבאר להלן סעיף מ"ו]. ואם לא הניח חלק כשיעור ט' אותיות פסול^(צב).

מ. פרשת "והיה כי יביאך" מתחיל [בעמוד הבא] בתחילת השורה, ומסיים באמצע השורה ומניח חלק שיעור ט' אותיות כנ"ל^(צג).

מא. פרשת "שמע" מתחיל [בעמוד הבא] בתחילת השורה^(צד). ולענין סיום הפרשה ותחילת פרשת "והיה אם שמע" נחלקו בזה הפוסקים^(צה), יש סוברים שמסיים

דלכתחילה צריך להניח כדי ג' תיבות "אשר" וע"כ צריך להניח ג"כ ריוח מלא ב' אותיות קטנות שהם שיעור ריוח שבין תיבה לתיבה, ובדיעבד יש להקל כשמניח רק כמלא ט' אותיות קטנות, וכ' הפמ"ג דמשערין הריוח של ט' אותיות כפי אותו הכתב, ע"ש. ויעויין עוד בשו"ת שבט הלוי ח"ה סי' י"ב ולהלן סעיף מו ובהערות.

צב. כ"כ בבה"ל שם ד"ה מניחים בשם הלבוש. והטעם בזה דשיעור הפסק פרשה היינו ע"י שיור ט' אותיות, ובפחות מכך אין לה צורת פרשה כלל, וראה לעיל פרק יז סעיפים ד - ו.

צג. שו"ע ומ"ב שם, ואם לא הניח חלק כשיעור ט' אותיות פסול שדינו שזה להמבואר לעיל סעיף הקודם ובהערות דשניהם פתוחות.

צד. שו"ע שם ומ"ב ס"ק קס"ב, ע"ש. צה. יעויין לעיל סעיף ל"ה ובהערות שדעת השו"ע שיעשנה סתומה לדעת הרמב"ם, ודעת הרמ"א שהמנהג לעשותה פתוחה

פו. עי' בשו"ת שבט הלוי ח"א סי' יח (א) עפ"י ד הסמ"ק הנ"ל, ועי' בבה"ל שם בזה. וכן שמעתי ממרן שליט"א.

פח. שו"ת שבט הלוי שם דכיון דכ' מג"א דנוהגין להקפיד לכתחילה, סתם קונה מדקדק על לכתחילה, ובפרט אותם שמקפידים על דבר שהורה בו חכם, וקרוב להיות מקח טעות דדעת האדם על מצוה מהודרת וכמ"ש בשו"ת השיב משה חיו"ד סי' נ"ב ובשו"ת תשורת שי ח"א סי' ת"ה, ויעויין עוד בשו"ת שבה"ל ח"א סי' ז' (ב), ולעיל פרק ב' סעיפים כב - כד ובהערות שם.

פמ. שמעתי ממרן שליט"א. והיינו שכתב פרשיות קדש והי' כי יביאך ושמע סתומות במקום פתוחות בכה"ג פסול אף דיעבד, אבל אם עשה פרשת והיה אם שמע פתוחה נחלקו הפוסקים בזה, וראה לעיל סעיף ל"ה ל"ו ובהערות.

צ. שו"ע שם, ועי' מ"ב שם ס"ק קסב.

צא. יעויין ברמב"ם פ"ז מס"ת ה"י דמניח ג"פ "אשר". וע"ע במ"ב שם ס"ק קסג

בסוף השורה^(צ), ופרשת "והיה אם שמע" מתחיל [בעמוד הבא] באמצע השורה לאחר שיור ט' אותיות^(צא).

מב. ויש מי שסובר^(צב) שמשיר בסוף פרשת "שמע" פחות מט' אותיות [באופן

ולדעתו עושה בפרשת והי' אם שמע כשאר הפרשיות דהיינו שמסיים פרשת שמע באמצע השורה ומניח שיעור ט' אותיות ומתחיל פרשת והיה אם שמע בתחילת השורה], והכרעת הט"ז שיכול לעשות סתומה בין להרמב"ם ובין להרא"ש, ולפנינו יבואר אופן הכתיבה לד' השו"ע ולד' הט"ז.

צו. עי' בשו"ע שם דבסוף שמע אין מניחים חלק ואם מניחים הוא פחות מט' אותיות, ובבה"ל שם ד"ה ואם, דבדיעבד אפילו הניח בה חלק כדי ג"פ אשר אפ"ה לא נתבטל שם סתומה מפרשת והיה אם שמע כיון שלא התחילה בראש שיטה, דהכלל לד' הרמב"ם דנקטינן להלכה העיקר כותיה דסתומה היא כל שמתחלת באמצע שיטה, וע"ש שכן מוכח בב"י יו"ד סי' ער"ה בשם הר"י אסקנדרני ובביאור הגר"א כאן, ויעויין עוד בבה"ל שם.

צז. שו"ע שם, ומסיק נמצא ששלשה פרשיות הם פתוחות בין להרמב"ם בין להרא"ש ופרשה אחרונה הוא סתומה לדעת הרמב"ם, ע"כ. [ויעויין לעיל הערה פ"ג בטעם הדבר שנקטו בזה העיקר כדעת הרמב"ם, ע"ש].

צח. כ"כ הט"ז שם סקכ"ו שחידש בזה דאם מניחין בסוף פרשת שמע פחות מט' אותיות ובתחילת פרשת והיה אם שמע ג"כ מניח פחות מט' אותיות זהו סתומה לכו"ע

בין להרמב"ם ובין להרא"ש, וס"ל להט"ז דפתוחה לד' הרא"ש הוא רק כשהט' אותיות רצופות במקום אחד ואח"כ מתחיל באמצע השורה, אבל אם מחלקים הט' אותיות [ומניחים חלק בסוף שמע וחלק בתחילת והי' אם שמע] ואין מתחילים בתחילת השורה זהו צורת פרשה סתומה אליבא דכו"ע. ויש מהפוסקים שהעירו בזה ע"ד הט"ז דזה אינה פרשה כלל לא פתוחה ולא סתומה דהט' אותיות שהם להיכר פרשה צריכים להיות במקום אחד, ועי' בב"י יו"ד סי' רפח [ולהלן הערה ק'], אמנם הפוסקים נקטו כדעת הט"ז, יעויין בבה"ל שם ד"ה לדעת הרמב"ם, ובשו"ת ח"ס יו"ד סוס"י רנ"ד. [ועי' בחזו"א סי' י' סק"ב]. וראה עוד בהערה הסמוכה.

ושמעתי ממרן שליט"א דבאמת מל' הרמב"ם^{ההפסוק} גופי' מבואר שהרווחים מצטרפים ובאופן זה חשיב פרשה סתומה, והוא ממ"ש שם אופן נוסף לפרשה סתומה, וז"ל "שאם לא נשאר מן השיטה כדי להניח הריח כשיעור ולכתוב בסוף השיטה תיבה אחת, יניח הכל פנוי ויניח מעט ריח מראש השיטה שניה ויתחיל לכתוב הפרשה הסתומה מאמצע שיטה שניה", ומהמשך ד' שם משמע דיניח מעט היינו פחות משיעור ט' אותיות מדכ' להלן שם דאם גמר בסוף השיטה מניח מתחילת שיטה שני' כשיעור הריח ומתחיל לכתוב הסתומה מאמצע השיטה, ע"כ, הרי שדוקא אם לא הניח בשיטה הראשונה כלל,

שיתבאר להלן סעיף מ"ז], וכתחילת "והיה אם שמע" ג"כ מניח פחות מט' אותיות כנ"ל, שבאופן זה פרשת "והיה אם שמע" היא סתומה לדעת כולם, וכן מנהיגנו^(צא). ויש חולקים וסוברים שאין מצרפים הריוח שבשני השורות, וראה בהערה^(ק).

מג. אם לא השאיר שיעור ט' אותיות בסוף פרשת "שמע", והתחיל "והיה אם שמע" בתחילת השורה פסול לכו"ע, דבלא שיעור ט' אותיות אינו נחשב הפסק פרשה כלל^(קא).

ק. בשו"ע הרב שם סעיפים נ"א ונ"ג פקפק ע"ד הט"ז וכתב דכדי שיחשב פרשה צריך שיניח שיעור ט' אותיות באותה שיטה, אלא שכדי שלא יחשב להרמב"ם פרשה פתוחה צריך להניח גם בשיטה שלאחריה מעט, ומ"מ גם בכה"ג חשיב להרא"ש פרשה פתוחה, ע"כ כתב לעשות פרשה פתוחה גם בפרשת והי' אם שמע וכן נוהגים הנמשכים אחריו [וע"ע לעיל סל"ה]. ושמעתי ממרן שליט"א דבקי"ס להמאירי הביא העצה הנ"ל [לצרף הרווחים שבב' השיטין, וראה לעיל הערה צ"ח] בשם הרמב"ם, אך כתב המאירי שאין נראה לו כן, אלא צריך להניח באותה השיטה כדי שיעור ט' אותיות ואין ב' הרווחים מצטרפין, ע"ש. ולמדנו שבמחלוקת הט"ז והשועה"ר הנ"ל כבר נחלקו רבותינו הראשונים הרמב"ם והמאירי הנ"ל, עכ"ד.

קא. עי' מג"א שם סקמ"ח בשם הלבוש וכן במ"ב שם ס"ק קנ"ט דאם לא הניח כלל ריוח של ט' אותיות ה"ז נחשב שינוי גמור ופסול לכו"ע, והיינו אף להסוברים דצריך שתהיה פרשה פתוחה, משום דצורה זו אינה לא פתוחה ולא סתומה, ע"ש. וראה להלן סעיף מ"ו מ"ז ובהערות אי משייר לפי

צריך להניח בשיטה השניה כשיעור הריוח ט' אותיות, אבל אם כבר הניח פנוי בשיטה הראשונה, סגי שיניח מעט בשיטה השניה והיינו פחות מט' אותיות, הרי מבואר בד' הרמב"ם שב' הרווחים מצטרפים. ויעויין בקי"ס להמאירי מאמר ב' ח"ב שהביא העצה הנ"ל בשם הרמב"ם, וע"ע במאמר מרדכי שכ' ג"כ לדייק בד' הרמב"ם כנ"ל, עכ"ד.

צב. יעויין בביהגר"א בארוכה בזה שכ' להוכיח מד' הגמ' והרא"ש והראשונים דציוור כזה הוא צורת פרשה סתומה וכדעת הט"ז, ויעויין עוד בהגרעק"א כאן שכ' ע"ד הט"ז יעשה בדרך זה וכ"כ הרמ"ע בסי' קו, ע"כ. ועי' בשו"ת ח"ס יו"ד סוס"י רנ"ד דד' הט"ז דברי א"ח מיוסדים על אדני פז, המעיין קצת בסדרי הפתוחים והסתומים שלעולם חזינן חצי שורה העליונה כאלו נצרפה עם חצי שורה שלמטה הימנו ונעשה סתומה, וא"כ הה"נ חצי התחתונה שבדף עם העליונה, עכ"ד. וכן שמעתי ממרן שליט"א דבכל מדינות אירופה שדרו בהם אבותינו ורבותינו נהגו כהט"ז וכל התפילין שלנו כתובות באופן זה, ע"כ. וע"ע בדע"ק סי' ל"ב סו"ס ל"ו.

מד. בסוף פרשת "והיה אם שמע" אין צריך להניח ריוח כלל, והמנהג לסיים תיבת "על הארץ" בסוף השורה (קב).

מה. בתפילין דרבינו תם שפרשת "והיה אם שמע" סמוכה לפרשת "והיה כי יביאך", מניח אותם ט' אותיות בין והיה כי יביאך ל"והיה אם שמע" (קב) באופן שנתבאר לעיל סעיפים מא-מב. [וראה לעיל סעיפים כו-לב סדר ואופן כתיבת תפילין דרבינו תם].

מו. נחלקו הפוסקים בשיעור ט' אותיות שצריך להניח חלק לשיעור פרשה, האם משערים אותם באותיות גדולות או קטנות (קד). ולכתחילה יעשה ט' אותיות גדולות עם רוחים ביניהם שהם ביחד כ"ט אותיות קטנות (קה). ויש נוהגים לעשות ט' אותיות קטנות עם רוחים ביניהם שהוא כ"א אותיות קטנות (קי).

מז. לדעת הסובר [לעיל סעיף מ"ב] דיחלק הט' אותיות מקצתם בסוף פרשת "שמע" ומקצתם בתחילת פרשת "והיה אם שמע", יש מהאחרונים שסובר שבכ"א מהן יעשה ריוח של כ"ב [י"ד] אותיות קטנות באופן שב' הרוחים יחד יהיו

אותיות גדולות או קטנות, ע"ש. [וראה עוד לעיל פרק י"ז ס"ה בשיטת ר"ת דהפסק פרשה בג' אותיות, ע"ש].

בתדר"ת. ויעויין לעיל סעיפים כו - כח סדר הכתיבה בתפילין דרבינו תם, ע"ש.

קד. עי' במ"ב שם ס"ק קסג בשם הב"ח והלבוש דלכתחילה צריך להניח כדי ג' תיבות "אשר" וגם ריוח מלא ב' אותיות קטנות כשיעור הריוח בין התיבות, ובדיעבד יש להקל כשמניח רק מלא ט"א קטנות וכמשמעות השו"ע. והביא עוד בשם הפמ"ג דמשערין הריוח של ט' אותיות כפי אותו הכתב.

קב. מג"א שם בשם הב"ש והב"ח, ושמעתי ממרן שליט"א דאף דבאמת מעיקר הדין אין קפידא בזה כיון שאין לאחריה שום פרשה, מ"מ מסיים בסוף השיטה כמו בתורה, ע"כ. וע"ע במחה"ש שם ובשו"ת מהרש"ל סוס"י לז.

קה. יעויין בקסה"ס סי' ט"ו ס"א דלכתחילה יניח ריוח ג"פ אשר מאותו הכתב שהוא כותב,

קג. אלא דלדעת השו"ע מניח הט' אותיות בתחילת והא"ש, ולדעת הט"ז מחלקם לשנים, יעויין לעיל סעיפים מא-מב, וע"ע במ"ב ס"ק קס"א דה"ה למש"כ הרמ"א שנהגו לעשות כולם פתוחות, יעשה כן ג"כ

קו. יעויין במ"ב וקסה"ס הנ"ל. [וע"ע בלשכ"ה שם סק"ב].

כשיעור ג"פ "אשר"^(קז), ויש שסובר^(קח) להניח בכל אחד מהם שיעור ו' או ז' אותיות קטנות באופן שביחד יהיו יותר מט' אותיות קטנות ופחות מט' אותיות גדולות^(קט).

להגאון חשש כ"כ, כיון דגם בשאר פרשיות שלו שיעור הפרשה הם ג"פ "אשר" א"כ ניכר שאינו פרשה כיון שבמקום הזה הוא רק חצי שיעור מזה, וגם סו"ס אין המכשול גדול כ"כ כיון דלהרמב"ם נקרא מ"מ סתומה, ולדעת הרא"ש דיעבד כשר כולם פתוחות, ע"ש. וראה עוד בסמוך.

קח. כ"כ במ"ב שם בשם הפמ"ג, ושכ"כ הרמ"ע מפאנו ובביאור הגר"א, וכ"כ בבה"ל שם ד"ה לדעת הרמב"ם.

קט. יעויין בשו"ת שבט הלוי שם שכ' די"ל כמש"כ בבה"ל הנ"ל לעשות ט' אותיות קטנות, ולענין חששו של החזו"א הנ"ל יעשה ברווח הצירוף של מטה ומעלה דהיינו כ"ב או י"ג אותיות קטנות או קצת יותר באופן שרחוק שיפגע בשיעור ט' אותיות קטנות דאורייתא, ומאידך חצי שיעור מאותיות הקטנות אינו שיעור פרשה לכל הדעות, ומסיק שכמדומה שכך נוהגים, ע"ש.

קז. יעויין במ"ב שם וס"ק קס"ד, וע"ע היטב בחזו"א סי' י' סק"ב שנו"נ בזה דאפשר שנהגו בג' תיבות "אשר" שלא לבוא למעט בזלזול הדקדוק וגם לאו כו"ע בקיאי במדידת הדקדוק וראוי לשמור על הדבר, ואולי אינו כדאי להכנס לתוך הדחק לצאת דין לכתחילה לדעת הרא"ש בזמן שלבו נוקפו אם יש שיעור הריוח בשניהם יחד כג' אשר, אמנם אם לבו בטוח שיש כאן ג' תיבות וי"ו בשניהם יחד יכול לעשות כד' הט"ז, ויותר נכון לדקדק דשניהם יחד יהיו כג' אשר וכו' וכמדומה שראוי להנהיג כן בזמנינו, יע"ש. ובשו"ת שבט הלוי ח"ה סי' יב כתב לבאר דהחזו"א בסו"ד חזר מדבריו הראשונים וטעמו דאולי אם יקפיד על אותיות קטנות יצמצם קצת ונמצא דבב' המקומות גם יחד לא יהיו ט' אותיות וזה נוגע לפסול דאורייתא, ע"כ בחר לבסוף הדרך השני לעשות יחד ג"פ "אשר", והחשש דא"כ יהי' במקום אחד ט' אותיות קטנות לא נראה